

від Москви, але й уважно аналізує причини, через які його не підтримало козацтво, яке боялось повернення старих часів шляхетського свавілля і, між іншим, небезпідставно.

Література

1. Гуляк А. Становлення українського історичного роману. Київ : ТОВ «Міжнародна фінансова агенція», 1997. С. 293.
2. Із спостережень над творчою лабораторією І. Нечуя-Левицького : Сучасний погляд на літературу. Київ : ІВЦ Держкомстату України, 1999. Вип.1. С. 23–30.
3. Ленобль Г. История и литература. Москва : Наука, 1977. С. 412.
4. Нечуй-Левицький І. Князь Єремія Вишневецький; Гетьман Іван Виговський : Історичні романи. Упоряд., передм. й приміт. Р. Міщука. Київ : Дніпро, 1991. С. 510.

Цінівська Оксана – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Наукові інтереси: українська проза початку ХХ століття.

Наукові інтереси: історична проза II половини ХІХ ст.

Яна Ільченко

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В. І.

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕМИ ЖІНКИ В РОМАНІ «ПОВІЯ» ПАНАСА МИРНОГО

Друга половина ХІХ ст. багата на великі, і водночас, важкі події, які припали на долю нашої країни. Імперська політика сповільнювала розвиток української літератури

призводила до того, що письменники зазнавали нищівної критики. Повільно, але впевнено писали митці про тодішнє життя, його проблеми, людей і їхні складні долі.

Панас Мирний – видатний український письменник-реаліст, творча манера якого є особливим явищем української літератури II пол. XIX ст. Митець звертав увагу на численні соціальні проблеми, зокрема окреслив негативний вплив міста, міського способу життя на селянську мораль. Саме цій проблемі присвячений роман «Повія», який вважається одним із найбільш завершених у художньому доробку Панаса Мирного.

Тема нещасної жіночої долі актуальна й зараз. Безправ'я, примус до аморальної діяльності та інші життєві перипетії спотворюють потенціал дівчини. У творі показано приклад такої ситуації.

Роман «Повія» один з найбільш знакових творів Панаса Мирного. Літературознавців цікавила не лише багата образність, а й оригінальна манера викладу письменника. Саме тому творча спадщина привертала увагу Є. Сиваченка, М. Жулинського, М. Яценка, О. Майдан, О. Субтельного, О. Гнідан, О. Гончара та Р. Міщука.

Ці науковці доклали багато зусиль для того, щоб сучасний читач сприйняв і зрозумів його твори правильно. Але й досі залишається малодослідженим питання художнього опису жінки-жертви в романі «Повія». Без детального аналізу цих образів, ми не можемо повно показати картину жіночого світу в творчій спадщині Панаса Мирного.

Завданням статті є висвітлити характерні особливості творчої манери письма Панаса Мирного, показати його досягнення у створенні соціально-психологічного роману і проаналізувати проблему становлення жінки як особистості в суспільстві XIX століття.

Помітним національно-культурним потенціалом характеризуються соціально-психологічні твори, в яких

змальовуються складні психологічні стани героїв, зумовлені соціальними обставинами. У літературі соціально-психологічна проза представлена широко, починаючи з фольклорних творів, вона набула розквіту у ХІХ – ХХ століттях у мовотворчості Панаса Мирного, І. Франка, М. Коцюбинського, В. Стефаника, Г. Журби, І. Багряного, У. Самчука, О. Гончара, В. Підмогильного, Г. Тютюнника у вітчизняній та Г. Флобера, О. Бальзака, Ф. Достоєвського, Л. Толстого, М. Гоголя у зарубіжних літературах [4, с. 93].

Соціально-психологічний роман виник на тлі утвердження реалізму, так письменники почали розширювати проблеми прозової літератури, щоб досягти європейської довершеності цього жанру. Крім традиційної селянської проблематики, звертаються до тем із життя солдатів, міщан, духовенства, різночинної інтелігенції, а також до тем з історії та сучасного життя інших народів.

Письменником, який успішно вивів соціально-психологічний роман на європейський рівень, був Панас Мирний. Його манера письма значно вплинула на розвиток української літератури, тим самим показала важливість психологічного аналізу образів, занурення в їхній світ. А реалістичний метод письма став тим чинником, який вивільнив художнє мислення від давніших естетичних канонів і відкрив простір для осмислення буття й творення художньої реальності на засадах пізнання життєвих закономірностей та пошуків оптимального шляху втілення авторської думки [2, с. 417].

Панас Мирний художньо показував правду життя. Письменник прагнув дослідити людську душу в різних життєвих ситуаціях за допомогою реалістичного методу. Це сприяло появі інтересу до певних соціальних типів у творах Панаса Мирного: селянина, поміщика, інтелігента, міщанина. Індивідуальна манера письменника поповнювалася новими не запрограмованими характеристиками-типами. Психологічний аналіз яскравої особистості вивів твори Панаса Мирного на європейський рівень.

Специфічні риси зображення людини у творах прозаїка говорять про схильність до аналізу, прагнення виявити та дослідити ті фактори, що зробили людину такою, як вона є, знайти ті детермінанти, що зумовлюють динаміку змін особистості. Письменник вибудовує причинно-наслідковий ланцюжок, який визначає особливості формування особистості, життєвий шлях героя [5, с. 72].

У зовнішності кожного з героїв письменник обирає найбільш важливі елементи, такі, що є квінтесенцією характеру. Використання характерної деталі є одним з найбільш поширених у творах Панаса Мирного прийомів портретування. Якщо у Нечуя-Левицького цей прийом не є головним, то у більшості творів Мирного він домінує. Повтори характерної деталі у письменника нагадують принципи портретування Толстого, творчість якого Панас Мирний високо цінував [5, с. 74].

У процесі становлення індивідуальної манери письменника у сфері психологічного аналізу художній світ наповнюється не запрограмованими характерами-типами, а яскравими людськими особистостями [2, с. 416].

Романне мислення Панаса Мирного відоме своїм об'єктивізмом і психологізмом. Ці ознаки й стали запорукою створення психологічної романної прози. У своїх творах прозаїк використовує реалістичний метод письма, що виявляється в створенні цілісного предметного світу. Він керується засадами реалізму, слідує за новими тенденціями європейських письменників. Панас Мирний зображує своїх героїв на тлі духовних переживань, вони наділені високоморальними цінностями. Основою художнього зображення всіх творів є епічність. Це не тільки зовнішня форма прояву авторської свідомості, а й еволюція мислення письменника, який став найкращим представником прози другої половини XIX століття.

У романі «Повія» він узагальнив характерні риси жінки-страдниці, що жила в умовах кріпосницької неволі,

безправності, підневільної праці на панів, втілив в образі головної героїні Христини.

Христя Притиківна мала трагічну долю. Крізь її життя проходять чи не найгірші тогочасні суспільні проблеми: бідність, байдужість, проституція, осуд, неповага до людини, пригноблення. З доброю душею вона все терпіла, бо мала хороше серце.

Однією з характерних особливостей соціально-психологічного роману доби критичного реалізму є зображення цілої людини як наслідку дій і зіткнень із дійсністю. Панас Мирний відтворює образ Христі в усій складності її характеру, обумовленого життєвими обставинами.

Життя Христі в романі «Повія» показано головним чином у соціально-психологічному плані. Письменник скупий на описи зовнішніх особливостей персонажа, не пов'язаних з внутрішнім його буттям. Як правило, портретна характеристика передає перш за все не зовнішні прикмети, вона психологічно загострена, сприяє виявленню внутрішнього, душевного стану героїні.

Христя – дівчина вродлива, весела, жартівлива, обдарована, гідна пошани і любові. Вона приваблює своєю глибокою гуманністю, сердечністю і любов'ю до життя.

У світлій, благородній душі Христі тісні зв'язки з такими пропащими жінками, як Мар'я і Марина, не залишають ніякого сліду. Христя сильна духом, нестримні її поривання до кращого, любов до життя. Вона не піддається впливу свого оточення. Панас Мирний показує, що лише взаємини і конфлікти, засновані на соціальному антагонізмі, в умовах експлуататорського суспільства мають вирішальне значення у формуванні людського характеру, у вирішенні долі героїв із народу.

Христя, хоч і була доведена до статусу повії, але не втратила людської гідності, не загубила душевного благородства, гуманності і співчутливого ставлення до бідноти, ненависті до гнобителів. Героїня розуміє соціальну

обумовленість свого падіння і не раз над цим задумується. У розмові з Колісником в номері готелю вона викриває світ брехні, обдурювання і насильства такими словами: *«Ти дуриш мене, той того, той другого. Хто кого зможе і зуміє обдурити, зараз і обдурить»* [3, с. 359]. Адже повіями не народжуються, дівчат доводять до цього обставини й люди.

Христя любить людей, вболіває за гірку долю народу. Коли Колісник жорстоко обійшовся з селянами-рибалками, здавши їх ставок та городи в оренду багатіям, дівчина обурилась цим, їй стало ненависним все, що йшло від Колісника.

Навіть у передсмертному сні Христя думає не тільки про себе, вона хоче бути корисною, але не знає як. І тільки уві сні вона бачить себе у статках та дає кошти на навчання грамоти і ремесла дівчат і покриток.

Роман «Повія» став підтвердженням таланту письменника. Цей твір увібрав у себе всі особливості, характерні творчій манері письма Панаса Мирного. Митець зіткнувся з непростим завданням: через внутрішній конфлікт звичайної дівчини показати глобальні соціальні проблеми. Не дарма він писав твір сорок років. Роман насичений соціальними мотивами і водночас надзвичайно багатий психологічними пошуками. Гострота сприйняття як індивідуальних, так і соціальних колізій, мабуть, не має рівної в українській класичній літературі [2, с. 352]. Тому цей роман і займає провідне місце в історії нашого письменства.

Література

1. Історія української літератури ХІХ століття (70–90-ті роки). Кн. 1. Підручник для студ. філол. спец. вищих навч. закл. / За ред. проф. О. Д. Гнідан. Київ : Вища школа. 2002. С. 351–358.

2. Історія української літератури ХІХ століття. Кн. 2. Підручник для студ. філол. спец. вищих навч. закл. /

За ред. акад. М. Г. Жулинського. Київ : Либідь. 2006. С. 414–442.

3. Медвідь Н. Мова соціально-психологічної прози як джерельна база лінгвокультурологічного дослідження // Філологічні науки : Збірник наукових праць. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2008. С. 92–97.

4. Мирний П. Твори у 7-ми томах. Т. 3 / Передм. І. Пільгука. Київ : Наукова думка. 1969. 524 с.

5. Сиваченко М. Корифей української прози. Київ : Наукова думка. 1967. 214 с.

6. Сізова К. Особливості зображення людини у творах Панаса Мирного // Філологічні науки: Збірник наукових праць. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка. 2007. №2. С. 72–77.

7. Черкаський В. Вивчення творчості Панаса Мирного : Посібник для вчителів. Київ : Радянська школа. 1983. С. 30–173.

8. Черкаський В. Художній світ Панаса Мирного. Київ, 1989. 351 с.

Ільченко Яна – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська романістика початку ХХ століття.

Анастасія Бурчак

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В. І.

ІСТОРИЧНА ТРАГЕДІЯ У П'ЄСІ «САВА ЧАЛИЙ» І. КАРПЕНКА-КАРОГО

Актуальність статті обумовлена потребою дослідити феномен зради та відступництва. Її диктує